

Siden der i slutten av februar i år ble utarbeidet en oversikt over arbeiderpressens stilling under okkupasjonen, er der kommet en del nye opplysninger som gjør det ønskelig å lage en ny oversikt. Jeg har funnet det riktig denne gang også å ta med en mere fullstendig redegjørelse om hvordan det står til med våre trykkerier.

For at en lettere skal kunne skaffe seg et helhetsbillede av vår presses stilling i dag, så skal jeg på grunnlag av vedlagte oversikt gi et kort sammendrag av våre trykkeriers og pressefolks skjebne.

TRYKKERISITUASJONEN:

Det vil gå fram av oversikten at ikke så ganske få av våre trykkerier har gjennomgått vesentlige endringer. En flerhet av våre aviser har måttet overføre settemaskinene eller annet materiell til andre trykkerier - svært ofte til våre egne. Et par har også fått sine trykkerier utbygd; men det tilleggsutstyr disse få trykkerier har fått er imidlertid for det meste fra andre av arbeiderpressens trykkerier.

Da en må gå ut fra at etter krigen så må alt slikt materiell leveres tilbake til de rettmessige eiere, finner jeg det riktigst å se helt bort fra slike omskiftinger, og bare ser på det materiell som vi direkte har fått ødelagt, og som på en eller annen måte må skaffes dersom en ønsker å gi ut de samme aviser som før krigen.

I nedenstående oversikt over de aviser som har fått sine trykkerier helt eller delvis ødelagt, tar jeg bare med ødelagte presser og settemaskiner, og ser helt bort fra ødelagt skriftmateriell og annet trykkerimateriell.

"Fremover", Narvik.

Det er usikkert hvor meget som ble reddet før trykkeriet ble fullstendig ødelagt under bombardementet av byen. En må antagelig gå ut fra at flattrykkssrotasjonen (som forresten var svært foreldet) ikke var demontert. La oss imidlertid anta at en av de to settemaskiner ble reddet, og likeså hurtigpressen.

Ødelagt:

- 1 FLATTRYKKSROTASJON
- 1 SETTEMASKIN

"NORLANDS FREMTID", Bodø.

Avisa hadde ikke eget trykkeri. Begge byens flattrykkssrotasjoner ble ødelagt, og der er under krigen ikke skaffet ny flattrykkssrotasjon. For at avisa skal kunne komme ut som tidligere, trenges:

- 1 FLATTRYKKSROTASJON
- 1 HURTIGPRESSE
- 2 SETTEMASKINER

"TIDEN", Arendal.

Avisens flattrykkssrotasjon er solgt til Sverige. Regner med at avisens øvrige utstyr er i orden.

- 1 FLATTRYKKSROTASJON

"Tidens Krav", Kristiansund.

Fikk hele trykkeriet ødelagt. Intet nytt materiell anskaffet under krigen.

- 1 FLATTRYKKSROTASJON
- 1 HURTIGPRESSE
- 2 SETTEMASKINER

"VESTFOLD ARBEIDERBLAD", Tønsberg.

Trykte også "Horten Arbeiderblad" og "Vestfold Fremtid". Trykkeriutstyret er spredt for alle vinde, undtatt pressen. Denne må antas å ha tatt noen skade på grunn av manglende ettersyn; men en må gå ut fra at den kan bli satt i brukbar stand igjen. Etter rapporten om avisens trykkeri må en regne med at 2 av settemaskinene er ødelagt.

2 SETTEMASKINER

"Fimmarken", Vardø.

- 1 HURTIGPRESSE
- 1 SETTEMASKIN

"Namdals Arbeiderblad", Namsos.

- 1 HURTIGPRESSE
- 1 SETTEMASKIN

"Sunnmøre Arbeideravis", Ålesund.

I dette trykkeri ble også trykt "Romsdal Folkeblad", Molde. Trykningen de senere år av "R.F." i Ålesund ble muliggjort ved at hurtigruten fra Ålesund til Molde gikk hver dag kl. 13, og avisen kom til Molde kl. 15.30. Det er sannsynlig at kystruteforbindelsen de første årene etter krigen blir så elendige at denne samkjøringen ikke kan opprettholdes, og at "R.F." igjen må søke å skaffe seg trykningsmuligheter i Molde. Ser imidlertid bort fra dette, selv om dette vil føre med seg at avisa må gå tilbake til 4-sidig avis, mot før krigen 6- og 8-sidig.

Vi vet at trykkeriet til "S.A." er helt eller delvis demontert, og at stortingsmann Ulrik Olsen skal ha kjøpt og lagret pressen. La oss ta det mest optimistiske syn og regne med at en etter krigen igjen kan skaffe det trykkeriutstyr avisa hadde før krigen.

Som nevnt tidligere så må en nok av forskjellige grunner være fornødt på at trykkerisituasjonen i den samlede arbeiderpressen ikke er fullt så "lys" som ovenstående gir uttrykk for. På grunnlag av oppstillingen vil en se at det antall presser og ~~trykkerier~~ settemaskiner vi må regne med å ha tapt under krigen er:

- 4 FLATTRYKKSROTASJONER
- 4 HURTIGPRESSER
- 9 SETTEMASKINER

I tillegg til dette må en ta i betraktning at fornyelse og vedlikehold av det tekniske materiell i de grafiske fag har vært svært vanskelig, og ikke minst for settemaskinenes vedkommende har det vært umulig å skaffe nye matriser. Alle rapporter hjemmefra er enig om dette. Ikke

noen av våre trykkerimaskiner vil være i samme stand som før krigen, og i de første årene etter krigen vil der sikkert reise seg store og mange krav om utbedringer og fornyelser. Dette gjelder sjølsagt også den borgerlige pressen. Det er imidlertid ikke tvil om at det har gått verst utover arbeiderpressen. De fleste av de borgerlige avisene som ble stoppet på grunn av ødelagte trykkerier under krigen fikk senere oftest høve til å komme ut igjen, og klarte på en eller annen måte å stable et trykkeri på beina igjen, selv om de som oftest ikke stod i klasse med de ødelagte. Praktisk talt alle våre større trykkerier som er i behold er overtatt av NS.

Både Kristiansund, Bodø og Narvik, og sannsynligvis også Arendal - den siste kjenner jeg mindre til - er steder hvor vi igjen må ha arbeideravis. Berettigelsen understrekes også ved at de 3 førstnevnte avisene var av de få av våre aviser som balanserte før krigen, og var de mest utbredte aviser i de respektive byer og avisdistrikter. Også "Tiden", Arendal var en avis i fremgang, og som jeg tror arbeidet forholdsvis økonomisk bra. Kresser til disse aviser må derfor på en eller annen måte skaffes.

I forbindelse med trykkerisituasjonen vil jeg ikke undlate å nevne at i en artikkel i "Värmland Folkeblad", Sverige, i slutten av 1943, så står det opplyst at den norske arbeiderpressen var gitt første retten til kjøp av bladets 16-sidige rotasjonspresse som skulle utskiftes.

Som en vil se av oversikten så er der i "Nordlys", Tromsø anlagt en klisjeanstalt. Dersom avisa får beholde denne, vil dette kunne bli til stor nytte for våre aviser i Nord-Norge. Der er bare en klisjeanstalt i hele Nord-Norge i tillegg til denne.

REDAKSJONSPERSONALE OG FORRETNINGSFØRERE.

Det er sjølsagt ikke mulig å ha en fullstendig oversikt over hva som er skjedd med hver enkelt av våre pressefolk hjemme, og en må antagelig måtte regne med at vår presse kanskje er - ~~ri~~ og vil bli - værre rammet enn nedenstående tabell gir uttrykk for.

	<u>Redaktører</u>	<u>Forretningsførere</u>	<u>Journalister</u>
Død	1	1	2
Skutt eller død i fengsel	3	0	2
Sitter arrestert i Tyskland	3 ~~4~~	2	7
Sitter arrestert i Norge	4	2	10
NS	4	2	2
Tvilsonne <i>og andre</i>	4 eller 5	2 eller 3	8 ~~5~~
I dag utenfor Norge	4	2	17

På bakgrunn av den svære og vanskelige oppgaven det vil bli å gjenreise arbeiderpressen etter krigen, så vil en snart bli klar over at

vår presse allerede har lidt følelige tap.

Regner vi med at det er usikkert når vi kan få nytte av de som sitter arrestert i Tyskland, så ser vi at vi allerede bare i døde, arresterte i Tyskland, NS og stripete har tapt 15 - 16 av våre redaktører. Av disse var 4 også forretningsførere i sine aviser. Tar vi disse 4 med, så ser vi at vi har tapt 11 - 12 av våre forretningsførere. Begge disse tall er minstetall. (Forretningsførere og redaktører som nå arbeider i andre aviser; men som der i oversikten ikke ~~er~~ står ~~ne~~ ufordelaktig om, er ikke tatt med i disse tall). Når dertil kommer at disse tall innbefatter flere av våre dyktigste folk, vil en klart kunne forstå at det å skaffe våre aviser dyktige aviskyndige folk, blir et av de større problemer.

I tillegg til disse tall må en også regne med at en del både av våre forretningsførere og redaktører av forskjellige grunner ikke vil komme til å tre inn i sine tidligere stillinger. Ikke så ganske få var allerede før krigen kommet opp i årene. Vi har aviser som f.eks. "Arbeideravisen" i Trondheim, som står praktisk talt fullstendig ribbet for redaksjonspersonale.

Jeg vil i forbindelse med personal-spørsmålet nevne at både Bombepartipressen og Høyrepresen står atskillig verre stillet ~~når~~ enn oss når det gjelder redaktører og forretningsførere som er gått inn i NS, og derfor må utskiftes. Venstrepressen ligger ikke tilbake for oss.

Ved siden av å søke og løse det økonomiske spørsmål i forbindelse med igangsettelse og drift av arbeiderpressen den første tid etter krigen, står trykkerispørsmålet og personalspørsmålet for meg som de to viktigste. Jeg har alltid sett det slik at arbeiderpressens økonomiske problemer lettere kan løses ved en reising av kvaliteten hos våre avisers funksjonærer, og da særlig redaktører og forretningsførere, enn ved driftstilskudd fra våre organisasjoner. De siste årene før krigen viste tydelig at det under normale forhold ikke er noen grunn til at arbeiderpressen behøver å bli en økonomisk ~~klømsko~~ for arbeiderbevegelsen; men tvertimot. Det vil derfor etter mitt syn være en stor ulykke dersom den øyeblikkelige mangel på redaktører og forretningsførere-og annet personell - etter krigen, skal resultere i at der blir ansatt folk som ikke har de ønskelige kvalifikasjoner. En bør derfor allerede nå se alvorlig på dette spørsmål, og kanskje allerede søke å finne ut mulige kvalifiserte aspiranter - hjemme eller ute - til de aviser som må ha personale ansatt. Enhver ansettelse vil sjølsagt først kunne skje etter krigens slutt.

Angående trykkerisituasjonen så har jeg ved en annen anledning gitt en utgreiing om hvordan jeg ser på dette spørsmål, og også hvordan mulighetene er her ute for anskaffelse av trykkerimateriell.

London, 30. mai 1940.

Johan Ona

x) Etter at nevnte er skrevet opplyser E. Hilstad at det i Sverige diskuteres å sette igang kurs for nevnte og "vordende" pressefolk i pressen in. D.S.